

Т.В. Покотило,
аспірантка кафедри управління персоналом
і економіки праці ХарРІ НАДУ

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ НА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Проаналізовано основні проблеми управління регіональними інвестиційними процесами. Надано практичні рекомендації регіональним органам влади щодо створення привабливого інвестиційного клімату.

Ключові слова: державне управління, регіон, регіональні органи влади, інвестиції, інвестиційний клімат, прямі іноземні інвестиції.

Подолання економічної кризи й формування об'єктивних передумов стійкого розвитку економіки України та її регіонів неможливе без реального інвестування, оновлення основного капіталу, реструктуризації всієї фінансово-інвестиційної сфери й створення сприятливого інвестиційного клімату як важливої конкурентної переваги подальшого економічного розвитку регіону.

Широкі коло питань, пов'язаних з дослідженням державного управління інвестиційною діяльністю, стимулюванням інвестиційних надходжень, дії механізму державного управління інвестиційними процесами, підвищенням ефективності нагромадження основного капіталу, відображено в працях відомих вітчизняних науковців, зокрема О. Водолазької, А. Гальчинського, К. Жеваги, А. Пересади, А. Ревенка, М. Чумаченка та ін.

У трансформаційній економіці “правила гри” постійно змінюються, виникають нові фактори впливу, дію та наслідки яких необхідно вивчати й прогнозувати. У сучасних умовах актуальною залишається проблема пошуку внутрішніх джерел інвестування та активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Метою даного дослідження є визначення ролі регіональних владних структур у створенні сприятливого інвестиційного клімату та прийняття

ними низки управлінських рішень, які б дозволили істотно впливати на стабілізацію й поліпшення регіональної інвестиційної ситуації, стимулювали б всебічний розвиток регіонів, сприяли вирівнюванню диспропорцій соціально-економічного розвитку.

Протягом останніх семи років в Україні активізувалась інвестиційна діяльність, зросли обсяги як інвестицій в основний капітал, так і прямих іноземних інвестицій. У 2005 р. порівняно з 2004 р. обсяг інвестицій в основний капітал зріс у 16 регіонах (на 22,7 % у Луганській, 0,5% – у Запорізькій областях), прямих іноземних інвестицій – у 24 регіонах (у 2 рази – у Дніпропетровській, на 5,1 % – у Тернопільській областях) [2, с. 49].

Слід зазначити, що регіони значно відрізняються можливостями в залученні інвестицій. Так, іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвинутою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів. У 2005 р. основну частину прямих іноземних інвестицій отримували м. Київ (22,1 %) та Дніпропетровська область (10,5 %), тоді як питома вага кожного другого регіону не перевищує 1 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Змінити таку негативну тенденцію є одним з першочергових завдань державних органів влади центрального і регіонального рівнів.

В умовах децентралізації державного управління регіональні органи влади отримали широке коло повноважень, більше економічної свободи. Доказом цього стало прийняття Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів” [1] та Постанови КМУ “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року” [2], що має відіграти важливу роль у реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів.

Серйозною перешкодою на шляху інвесторів, що прагнуть прийти на вітчизняний ринок, є нестача достовірної й якісної інформації про економічні, фінансові та юридичні умови, що визначають привабливість і доцільність інвестувати в ту чи іншу господарську сферу. Одним з напрямів

вирішення зазначеної проблеми є проведення комплексної рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Це допоможе регіональним органам влади визначитися і сформулювати за найважливішими напрямками (сфери пріоритетного інвестування та джерела інвестування) конкретні заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості регіону, а для інвесторів – вибір конкретного регіону. За кордоном, зазвичай, використовуються рейтингові оцінки інвестиційного середовища та кредитоспроможності авторитетних міжнародних інституцій (World Economic Forum, Heritage Foundation, Fitch Ratings, Moody's Investors Service), які часто є основою для обрання тієї чи іншої країни об'єктом капіталовкладень. Так, для виявлення характеру державного регулювання в Україні використовується інтегральний показник, розроблений Heritage Foundation – індекс економічної свободи, який у 2005 р. зафіксував місце України під номером 88 із списку 161 досліджуваної країни [5].

Оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості регіонів України мають бути безпосередньо пов'язані з державною регіональною політикою, метою якої є забезпечення розвитку окремих регіонів з урахуванням сукупності факторів, зокрема раціонального використання наявного економічного і природного потенціалу, територіального розподілу праці та взаємної економічної кооперації.

В Україні Інститутом реформ розроблено методику оцінки інвестиційної привабливості регіонів, за якою визначення Інвестиційного рейтингу регіонів проводиться на основі показників, які, за оцінками інвесторів, є найбільш важливими при прийнятті рішення про місце та обсяги інвестицій. У результаті проведеного аналізу було виділено п'ять укрупнених груп даних, які стали базовими для розрахунку інтегрального рейтингу у 2000 – 2005 рр.: економічний розвиток регіону, ринкова інфраструктура, фінансовий сектор, людські ресурси, підприємництво та місцева влада [3]. Розрахунок рейтингу здійснювався на основі офіційних даних Державного комітету статистики, Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки,

Міністерства фінансів, Національного банку, Державної комісії з питань цінних паперів та фондового ринку, Держказначейства та ін. Результати засвідчили, що у 2004 р. до п'ятірки перших віднесено м. Київ, Харківську, Дніпропетровську, Одеську та Донецьку області. Разом з тим Сумська область входить до групи аутсайдерів, займаючи 24 позицію в рейтингу, що обумовлено низьким економічним розвитком (25-те місце), низькою фінансовою інфраструктурою (25-те місце) і таким же показником підприємництво та місцева влада (20-те місце).

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську сферу [6, с. 92].

З метою більш детальної характеристики інвестиційного клімату в Україні, зокрема в Сумській області, виявлення основних чинників, які стримують інвестиційний процес, та заходів, які б активізували даний процес як в Україні, так і в регіоні, та з'ясування пріоритетних галузей інвестування області, нами спільно з інформаційно-аналітичним відділом ХарРІ НАДУ в грудні 2005 р. було проведено експертне соціологічне опитування. Експертами виступили державні службовці Сумської області. Загальна кількість опитаних склала 72 особи.

За оцінками експертів, найбільш важливим чинником впливу на формування думки іноземних інвесторів щодо інвестиційної привабливості України є висновки міжнародних рейтингових агентств (42 %) та інформація через засоби масової інформації – повідомлення на закордонних телеканалах (8 %), інформація з мережі Internet (7 %), публікації в закордонних ЗМІ (6 %).

Оцінюючи основні умови формування інвестиційного клімату в Україні, експерти зазначили, що найбільш привабливими для інвесторів виступають такі чинники: кліматичні умови, кваліфікація робочої сили, а до чинників, що істотно знижують інвестиційну привабливість, віднесли можливість придбання іноземцями землі, забезпечення комунікаціями

(дороги, зв'язок, електроенергія, газ, мережа автозаправок), умови застави землі, економічна та політична нестабільність.

Для виявлення інвестиційно найпривабливіших регіонів України експертам було запропоновано умовно оцінити інвестиційний клімат кожного регіону нашої країни. На їх думку, інвестиційну привабливість мають: міста Київ і Севастополь, Київська, Донецька, Дніпропетровська області та Автономна Республіка Крим. Інвестиційну привабливість цих регіонів підтверджують і відповіді експертів на запитання: які регіони, на Вашу думку, є основними конкурентами Сумської області в “боротьбі” за інвестиційні ресурси. Так, на їх думку, основними конкурентами виступають Харківська (54 %), Київська (40 %) області, м. Київ (39 %) Полтавська (39 %) і Дніпропетровська (36 %) області, а найменш привабливими регіонами для вітчизняних та іноземних інвесторів в Україні є Тернопільська, Волинська, Рівненська та Чернівецька області. Слід відмітити, що оцінка інвестиційного клімату, за визначенням експертів, практично співпадає з результатами інвестиційного рейтингу регіонів України у 2004 р., який було встановлено Інститутом реформ [6]. Тому не дивним є той факт, що більше половини опитаних (60 %) не вбачають у Сумській області істотних інвестиційних переваг порівняно з іншими регіонами України. Але серед тих, хто вбачає в Сумської області переваги, її основними складовими називають: вигідне територіальне розташування (32 %) й значні ринки збуту (26 %). Найбільш привабливими сферами економіки Сумської області експерти визнають: виробництво деревини та виробів з деревини, виробництво коксу, продуктів нафтопереробки, добувну промисловість, зв'язок, телекомунікаційні послуги, легку промисловість.

Більшість експертів визначили, що економічна ситуація в Україні протягом 2005 р. погіршилася, а інвестиційний клімат ні на рівні держави, ні в регіоні не покращився.

Інтенсивність інвестиційних потоків в умовах глобалізації значною мірою залежить від зовнішніх чинників. Центральна влада, яка відіграє

вирішальну роль у проведенні внутрішньої і зовнішньої політики країни та відповідним чином впливає на інвестиційну привабливість національної економіки, неспроможна контролювати всі процеси на місцях і розв'язувати проблеми регіонів. Тому відсутність розуміння ролі та можливостей регіональних і місцевих органів негативно впливає на ситуацію із залученням інвестицій. Саме від успішності їхніх заходів щодо позиціонування конкурентних переваг регіону залежить, де саме буде реалізовуватися той чи інший інвестиційний проект.

У цьому контексті цікавими є результати оцінки експертів діяльності центральних та регіональних органів влади щодо залучення інвестицій. Характерним є те, що при оцінюванні ефективності заходів центральної виконавчої влади щодо залучення інвестицій лише 43 % експертів зазначили позитивну оцінку їх діяльності, тоді як 22 % – негативну. Значно нижче оцінено результати заходів органів влади місцевого рівня порівняно з центральними органами. Так, недостатній вплив місцевої влади на формування інвестиційного процесу відзначили 32 % опитаних. Експерти визначили коло чинників у сфері діяльності органів влади, що негативно впливають на інвестиційну привабливість регіону: відсутність у місцевих органів стратегічного плану розвитку (44 %); відсутність у керівників місцевих органів влади необхідних знань з основ інвестиційного менеджменту і практичних навичок із стратегічного планування (40 %); відсутність в інвестора якісної інформації щодо потенційного об'єкту інвестування (31 %). На покращання інвестиційного процесу в Сумській області істотний вплив матимуть такі чинники: прозорість діяльності влади (38 %); активна позиція влади в залучення інвестицій (31 %); створення пільгових умов для інвесторів (29 %); соціальне партнерство між владою та бізнесом (26 %); високий фаховий рівень посадових осіб (18 %).

Відомо, що бізнес воліє працювати в умовах визначеності, й основними заходами, які, на думку експертів, будуть сприяти залученню іноземних інвестицій в Україну, є: прискорення податкової реформи;

підвищення прозорості процесу приватизації; обмеження бюрократизації та корупції в центральних органах влади; спрощення митних процедур; зменшення розміру ставок по кредитах; надання податкових пільг інвесторам; посилення захисту інтелектуальної власності; розвиток інфраструктури; спрощення ліцензійних процедур; розвиток фондового ринку; спрощення процедур оренди землі.

За результатами дослідження, можна зробити висновки: інвестиційний клімат як в Україні, так і в її регіонах залишається несприятливим. Основну роль у залученні інвестицій до регіонів має відіграти політика сприяння на регіональному рівні, що є виявом політичної волі та здійсненням реальних заходів представниками органів влади щодо підтримки інтересів інвестора в руслі загальнонаціональних інтересів держави.

Як показує сучасна практика, формування інвестиційних програм регіонального рівня не є досконалим. Здебільшого обласні програми є звичайним зведенням районних проектів з недосконалим економічним обґрунтуванням. Потрібно більш активно застосовувати фінансові методи стимулювання економічного розвитку, зокрема запроваджувати програмно-цільовий метод. Сутність його полягає в конкретизації та адресності запланованих ресурсних витрат і в постійній контрольованості витрат та його результативності. Інструментами такого управління мають бути цільові комплексні програми локального та регіонального значення. Для потенційних інвесторів ця політика органів влади буде свідченням відкритості, що виступає необхідною складовою підвищення інвестиційної привабливості території.

В умовах подолання економічної кризи вкрай необхідною є наявність у регіональних і місцевих органів влади чіткої й науково обґрунтованої стратегії щодо залучення інвестицій та плану дій управлінської команди з реалізації цієї стратегії. Стратегія повинна формуватися за принципом

системного підходу і включати всі можливі взаємопов'язані елементи впливу на надходження інвестицій у регіон.

Таким чином, інвестиційний процес має бути регульованим і регіон повинен формувати інвестиційну політику. Аналіз світового досвіду формування сприятливого інвестиційного середовища показав, що створення єдиної технології управління даним процесом не існує. Те, чому віддають перевагу одні інвестори, не приваблює інших. Основні принципи управління інвестиційною діяльністю випливають із сутності та умов реалізації інвестиційного процесу, оскільки будь-який інвестор, без сумніву, зацікавлений у надійності та ефективності власних вкладень. Тому технологія управління побудована із врахуванням інтересів інвестора, працюватиме на будь-якому рівні. Управління інвестиційним процесом повинно ґрунтуватися на суспільній вигоді та врахуванні суб'єктивного інтересу інвесторів.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів”// Офіц. вісник України. – 2005. – № 40. – С. 25 – 30.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова КМУ // Офіц. вісник України. – 2005. – № 40. – С. 30 – 70.
3. *Дацишин М.* Конкурентні переваги територій у боротьбі за інвестиції // http://www.ir.org.ua/docs/Abetka/Abetka_v4/Abetka_v4.pdf
4. *Дацишин М.* Зовнішні інвестиції як ресурс для місцевого розвитку // http://www.ir.org.ua/docs/Abetka/Abetka_v6/Abetka_v6.pdf.
5. Індекси економічної свободи // <http://www.heritage.org>
6. *Лесечко М.Д., Черемис А.О., Черемис О.М.* Інвестиційний клімат: теорія і практика: Моногр. / За заг. ред. А.О. Черемиса. – Л.: ЛФ НАДУ, 2001. – 160 с.

***Pokotilo T.V.* Influence of regional authorities on forming investment attractiveness of a region.**

The basic problems of regional investment process control are analysed. Practical recommendations are given to regional authorities regarding creation of attractive investment climate.

Key words: state administration, region, regional organs of power, investments, investment climate, direct foreign investments.

***Покотило Т.В.* Влияние региональной власти на формирование инвестиционной привлекательности региона.**

Проанализированы основные проблемы управления региональными инвестиционными процессами. Предложены практические рекомендации региональным органам власти относительно создания привлекательного инвестиционного климата.

Ключевые слова: государственное управление, регион, региональные органы власти, инвестиции, инвестиционный климат, прямые иностранные инвестиции.